

Gherghina BODA

**POLITICA CULTURALĂ A ASTREI
ÎN DOMENIUL EXPOZIȚIONAL ȘI MUZEOGRAFIC
– GEORGE BARIȚIU –**

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a debutat cu instaurarea regimului absolutist în Imperiul Habsburgic, consecință principală a Revoluției de la 1848, fapt care a atras după sine îngrădirea extrem de severă a oricăror aspirații politice, naționale și culturale ale popoarelor de pe cuprinsul imperiului. Este reintrodusă cenzura, libertatea de asociere este interzisă, iar în învățământ și administrație este introdusă limba germană, cu caracter de obligativitate.

Însă prefacerile politice de la sfârșitul deceniului al 6-lea vor reorienta politica imperiului spre o formă de guvernământ mai liberală. Decisivă în acest sens va fi Pacea de la Zürich din 1859, când, în urma războiului Franței și Sardiniei împotriva Austriei, aceasta din urmă este învinsă și, pentru a-și menține integritatea imperiului, Austria conștientizează faptul că trebuie să facă unele concesii în favoarea popoarelor subjugate.

Astfel, *Diploma* imperială din 20 octombrie 1860 și *Constituția* din 1861 proclamă, chiar dacă numai formal, drepturi egale pentru naționalitățile de pe cuprinsul imperiului, popoare care în ultima vreme generaseră o serie de frământări. În acest „secol al națiunilor” se declanșaseră nenumărate mișcări naționale pe plan european care cuprinseseră ca o flacără vie și populația atât de eterogenă a imperiului.

Dacă din punct de vedere politic românii transilvăneni suferiseră pierderi grave, acțiunea lor s-a îndreptat cu precădere spre domeniul cultural, ei transformând cultura într-o armă eficientă de promovare a intereselor naționale. Pentru a-și atinge obiectivele, românii aveau nevoie de o reluare pe plan superior, mai conștient și mai decisiv, a proiectelor anterioare pentru instituirea unor forme organizatorice cu rol de promovare a culturii naționale și de răspândire a acesteia în cercuri cât mai largi.

Chiar dacă mișcărilor culturale înfiripate în prima jumătate a secolului al XIX-lea n-au reușit să se finalizeze, ele au constituit punctul de plecare al mișcării cultural-naționale promovate puternic în cea de-a doua jumătate a secolului. Abia în perioada liberală toate aceste idei și proiecte se vor materializa.

Înființarea Astorei în 1861 se înscrie în această mișcare culturală, ea având încă de la început puternice conotații naționale, toate acestea pe un fond de preocupări cultural-științifice. Andrei Bârseanu a surprins cu deosebită claritate interdependența acestor două aspecte atunci când afirma că „*orice manifestare politică fiind pe atunci împiedicată, energia națională își caută să-și afle alt câmp de acțiune, un câmp mai neted și mai mânos: câmpul nesfârșit și veșnic roditor al culturii*”¹. Emanciparea culturală și națională a românilor, transformarea culturii în armă în lupta politică și națională implicau un proces îndelungat și intens de educare a românilor din toate categoriile sociale, ba mai mult, strângerea acestora în jurul unui centru cultural care să-i orienteze în direcțiile dorite.

Înființarea Societății culturale Astra în 1861 reprezenta doleanțele românilor în materie de aspirații naționale. Prin întreaga sa activitate, Astra a urmărit promovarea culturii populare și academice, precum și răspândirea cunoștințelor în cercuri cât mai largi.

¹ Andrei Bârseanu, *La jubileul de cincizeci de ani al Asociațiunii*, în „Transilvania”, nr. jubiliar, 1911, p. 317.

Politica culturală a Astrei a avut și o componentă expozițională și muzeografică. Chiar dacă inițial organizarea de expoziții și preocupările muzeografice nu au fost clar formulate, pe parcurs acestea s-au creionat, antrenând forțe umane și materiale impresionante, finalizându-se în fondarea primului muzeu național românesc din Transilvania.

Prin întreaga sa politică culturală, Astra a urmărit emanciparea națională a românilor din teritoriile aflate sub dominația Imperiului Habsburgic (Austro-Ungar după 1867), apărarea ființei naționale și impulsionearea tendințelor de unitate ale românilor, dezvoltarea de adevărate strategii naționale, formarea unei elite intelectuale românești în toate domeniile cultural-științifice, modelarea conștiinței naționale ș.a.

De un larg ecou în rândurile opiniei publice românești s-au bucurat expozițiile etnografice organizate de Astra (1862, 1881, 1905), balurile și acțiunile de valorificare și conservare a patrimoniului folcloric. Aceste expoziții au urmărit evidențierea progreselor materiale ale poporului român în domeniile industriei casnice, meșteșugărești, precum și nivelul artistic atins de creația populară. În plus, prezența la aceste expoziții a românilor de pe ambele versante ale Carpaților a conferit manifestărilor un pregnant caracter național, amplificând astfel solidaritatea generală românească.

Primele expoziții propriu-zise nu datează decât din secolul al XVII-lea și onoarea creării lor a revenit Franței.² Ele au fost limitate însă la artele frumoase. Dacă prima expoziție de artă a avut loc în Franța, prima expoziție industrială din Europa avut loc la Praga în 1791.³

În Anglia, The Royal Society of Arts organiza la Londra în 1761 o expoziție „*of arts, manufactures and commerce*”, care prezenta inovațiile tehnologice existente la acea dată.⁴ Iar în Franța, Prima Republică reia, în 1798, saloanele artistice inaugurate de Colbert în 1667 și întrerupte de Revoluție. Importantă a fost nu redeschiderea acestor saloane, ci faptul că totul avea loc simultan cu o mare expoziție industrial-națională. Această expoziție a dat tonul expozițiilor naționale în toată Europa, iar pe plan intern se dorea o dovadă de solitudine a comerțului și industriei, determinând întrecerea producătorilor, împingerea lor în direcția progresului, contribuind totodată și la instruirea și educarea publicului.

Exemplul Franței a fost luat în curând de mai toate statele Europei, și nu numai, iar începând cu anul 1851 a fost lansată „moda” expozițiilor universale. Prima expoziție de acest gen a avut loc la Londra în 1851. Această primă expoziție universală, în sensul modern al cuvântului, lansa internaționalizarea unui tip de manifestație care fusese dezvoltată pornind de la nivel național. Epoca de aur a expozițiilor universale se situează în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, epocă în care ele aveau de fiecare dată, pe lângă artizanat, artă și produse industriale de masă, și o inovație tehnică majoră: telegrafia la expoziția de la Londra din 1851, ascensorul hidraulic la aceea de la Paris din 1867, lumina electrică la cea din 1878, tot de la Paris, mai târziu automobilul, radioul etc.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea principalele țări europene, la inițiativa Franței, au doborât barierele vamale. Expozițiile naționale, organizate cu scopul de a face cunoscute noile tehnici industriale, devin atunci *universale*. Ele adună produsele de toate tipurile, în dubla ambiție de a confrunța produsele naționale și străine și de a face bilanțul avansării tehnologice și artistice a țărilor participante. Fiecare țară organizatoare are ocazia de a-și etala puterea economică, purtând totodată și o mărturie a voinței unui echilibru european.

În această mișcare expozițională europeană s-a lăsat antrenat și Imperiul Habsburgic care, în anul 1873, la Viena, era gazda unei asemenea manifestații internaționale. Expoziția a fost deschisă în perioada 1 mai-31 octombrie, sub protecția Împăratului Franz Iosef și a Arhiducelui Carol Ludovic,

² A. Picard, *Exposition universelle de 1889 à Paris, Rapport Général*, Paris, 1891, vol. I, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 19.

⁴ J. E. Findling, *Historical Dictionary of World's Fairs and Expositions, 1851-1988*, New York, 1992, p. XV-XVI.

director al expoziției fiind numit Baronul Schwarcz Senborn. Printre participanți s-au numărat și românii transilvăneni, care au organizat o frumoasă și variată expoziție, preponderent etnografică. O atracție a acestei expoziții a constituit-o un sector al industriei casnice numit „sate internaționale”, în care Transilvania a expus o casă românească, una săsească și una secuiască, cu toate decorațiunile interioare și cu mobilierul complet.⁵

Expoziția de la Viena s-a dorit o demonstrație a Imperiului Austro-Ungar că face parte dintre „cei mari”, atât din punct de vedere economic, cât și arhitectural, în materie de urbanism, ca dovadă fiind reconstrucția Vienei.

Bogata serie de asemenea manifestări expoziționale europene, și nu numai, a reflectat cu fidelitate transformările pe care umanitatea le trăia atunci și a constituit deschiderea spre o altă sferă de activitate umană – cea a etalării celor mai de seamă realizări umane la nivel național și internațional, sursa de publicitate pentru realizările naționale și includerea acestora în patrimoniul mondial.

Toate aceste transformări, economice în speță, care au afectat umanitatea pe plan mondial, nu au rămas fără ecou pe pământ transilvănean. Aceste influențe s-au resimțit cu atât mai mult în Transilvania, cu cât situația politică în care se găsea poporul român era una specială prin abuzurile nenumărate și variate la care era supusă această națiune. De aceea, expozițiile se vor număra printre noile forme de luptă pentru afirmare națională.

Organizarea de expoziții industriale în Transilvania a debutat în prima jumătate a secolului al XIX-lea cu cele realizate de asociațiile industriale din Brașov, Sibiu și Cluj.⁶

După fondarea Asociațiunii din Sibiu și românii au pus pe lista lor de preocupări organizarea de expoziții, meritul acestei propuneri revenindu-i lui George Barițiu. Datorită condițiilor politice, românii au transformat cultura într-o armă de luptă politică și națională. De aceea, înfrângerile politice momentane nu trebuiau să descurajeze, ci dimpotrivă, prin orice mijloace, poporul român trebuia să demonstreze că posedă toate calitățile necesare dezvoltării, că este apt pentru a-și cultiva neîntrerupt științele, artele, literatura, meseriile, cu scopul de a-și întări continuu încrederea în forțele proprii. De asemenea, se urmărea demonstrarea potențelor creatoare ale poporului român cu scopul de a contracara afirmațiile răuvoitoare și interesate ale propagandei străine, care considera românii lipsiți de cultură și de o clasă proprie, educată și instruită, care să-i conducă.⁷ În presa timpului nu o dată s-a spus despre români că nu au „nicio industrie” și că nu sunt „destinați de la natură” ca să o aibă („*Ba voi nu vă pricepeți nici la cultivarea pământului, pe care numai cât îl scurmați, dară nu-l arați, nici îl săpați cum se cade*” sau „*sunteți mai mult nomazi decât agricultori*”⁸).

Din inițiativa și prin eforturile lui G. Barițiu s-a organizat la Brașov în anul 1862, cu ocazia celei de a II-a Adunări generale a Asociațiunii din 28 iulie, prima expoziție curat românească. Într-un amplu articol apărut în „*Revista Română*” de la București, A. I. Odobescu afirma că „*se poate zice că domnia lui (George Barițiu) a fost principalul instigator și chiar executorul neobosit al tuturor serbărilor naționale ce s-au întrunit în vara aceasta la Brașov*”, „*dispunător al Expozițiunii*”, căruia trebuia să i se mulțumească pentru „*acel farmec sărbătoresc, pentru acel jubileu național, în care toți locuitorii și oaspeții de la Brașov au trăit în timpul tustrelelor zile solemne*”⁹. Această expoziție a fost organizată în momente politice deosebite, atunci când deputații români duceau o luptă aprigă la Viena pentru recunoașterea drepturilor poporului român. Poate tocmai de aceea Barițiu nu dorea numai o demonstrație etnografică și industrială, cât mai ales una politică, pentru a

⁵ *Képes Kiállítási Lapok*, nr. 4, 1873, p. 38-40.

⁶ A. M. Ardos, *Expoziții industriale în Transilvania înainte de 1848*, în „*Acta Musei Napocensis*”, nr. VIII, 1971, p. 635-643.

⁷ Ștefan Pascu, Iosif Pervain (Coord.), *George Bariț și contemporanii*, București, 1978, vol. IV, p. 38-39.

⁸ *Observatorul*, 1880, nr. 65, p. 1.

⁹ *Revista Română*, 1862, p. 585.

putea răspunde celor de la Curte care susțineau că poporul român e un „popor ignorant, lipsit de orice comerț și industrie”, care „ar umbla gol dacă nu l-ar îmbrăca alte popoare”, de unde ar reieși că „mai multe drepturi politice pentru dânsul tot nu ar avea înțeles, nici valoare și că mai poate aștepta vreo sută de ani”¹⁰.

Expozițiile, în general, urmăreau atât formarea unei imagini de ansamblu asupra industriei autohtone, cât și atragerea de noi clienți. Într-un articol din „Gazeta de Transilvania” (nr. 182/28 decembrie 1844) se declara că „scopul acestor înfățișări, cum am zis, este înaintarea industriei patriotice, și pe lângă aceasta se mai nădăjduiește și un alt rezultat foarte dorit, adică acea poziție a noastră, de a nu mai fi siliți să ne trimitem c.p. lâna la Viena și mai departe ca să ne facă din ea postav, pe care apoi să-l cumpărăm cu două-trei prețuri”¹¹. Acest articol surprinde cu o claritate deosebită realitatea spolierei Transilvaniei de materii prime și trimiterea lor în capitala imperiului sau prin alte părți, pentru ca apoi să se reîntoarcă în Transilvania, la producătorii lor, sub formă de produse finite cu prețuri foarte ridicate.

Expoziția națională a Astei din anul 1862 a avut un dublu scop: unul politic, expoziția fiind considerată un mijloc excelent de afirmare a naționalității, și unul economic, deoarece etala în fața tuturor – maghiari, sași și români deopotrivă – produsele meșteșugărești pur românești, tot atâtea dovezi ale îndemânării, priceperii, geniului și originalității poporului român, dovezi care contestau primitivitatea românilor.¹² Deși această expoziție a fost considerată de Barițiu doar „una de probă”, ea a fost o mare reușită, întrecând atât așteptările publicului vizitator, cât și ale organizatorilor.¹³ Expoziția a fost pregătită într-un timp relativ scurt, doar 5 luni¹⁴, în 4 săli ale Gimnaziului românesc din Brașov, edificiul fiind, cu această ocazie, „împodobit cu steaguri tricolore naționale și decorat de jur împrejur cu brazi, pomul în veci verde și semn al veseliei și al apărării pentru Români”¹⁵.

Deși românii se aflau în fața primei experiențe de acest gen, ei au încercat să-și ordoneze întreaga activitate într-un mod cât mai practic și mai eficient, elaborând în acest sens o *Programă*¹⁶, care cuprindea o serie de indicații ajutătoare la buna desfășurare a activității expoziționale. Obiectele au fost expuse în cadrul a 5 secțiuni: *Arte frumoase*, *Manufacturi femeiești*, *Manufacturi bărbățești*, *Productele de agricultură*, *Productele montanistice*. Au fost etalate peste 2200 de obiecte, toate martore neprețuite ale industriei și spiritului de activitate al poporului român.¹⁷

Această primă expoziție industrială și etnografică organizată de românii din Transilvania la propunerea lui George Barițiu, părintele spiritual al expoziției, a fost un mare succes, erijându-se în deschizătoare de noi orizonturi economice românești, constituind totodată un puternic imbold pentru acțiunile viitoare similare ale Asociațiunii. Ea a fost scena pe care a evoluat creația românească, rampa de lansare în rândul celorlalte naționalități conlocuitoare din cadrul Monarhiei și mijlocul de afirmare și pe teren economic a abilităților practice și spirituale ale poporului român, atât de desconsiderat de ceilalți. A constituit și un prilej perfect de evidențiere a puterii artistice și de creație a poporului român, a bogăției și diversității sale tradiționale.

Rămânând fidel ideilor sale și coordonând în mod armonios acțiunile politice cu cele culturale și economice, Barițiu a luat inițiativa organizării unei alte expoziții de industrie și agricultură în vara anului 1881, la Sibiu de această dată, la puțin timp după Congresul Partidului Național Român (12 mai). Lipsa mijloacelor materiale a fost impedimentul principal care a stopat organizarea de noi expoziții între anii 1862 și 1881. Preocuparea pentru organizarea de expoziții nu a lipsit însă, o

¹⁰ George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani în urmă*, Sibiu, 1891, vol. III, p. 144.

¹¹ Vezi Ana Maria Ardos, *loc. cit.*, p. 636.

¹² *Gazeta Transilvaniei*, 1862, nr. 60, p. 245.

¹³ George Bariț, *op. cit.*, p. 144.

¹⁴ *Gazeta Transilvaniei*, 1862, nr. 60, p. 245.

¹⁵ *Revista Română*, 1862, p. 561.

¹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, 1862, nr. 49, p. 194-195.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 60, p. 245.

dovadă în acest sens fiind faptul că în ședința Comitetului Asociațiunii din 8 februarie 1876 a fost organizată o comisie care avea drept scop studierea modalităților de organizare a expozițiilor. Această comisie a luat hotărârea ca pe viitor expozițiile să fie organizate din zece în zece ani.¹⁸

Evoluția situației politice defavorabile populației românești, mai ales cu începere din anul 1867, odată cu instaurarea dualismului austro-ungar în Transilvania, a creat noi piedici în calea activității Asociațiunii, cu scopul de a stopa orice progres cultural al românilor. Pretextul guvernului maghiar, că organizarea de expoziții nu este înscrisă în statutele Asociațiunii, și pe baza acestui motiv interzicerea organizării expoziției nu i-a descurajat pe conducătorii Astrei, ci i-a impulsionat și mai mult în realizarea proiectului propus. Deși nu s-a deschis sub auspiciile Astrei, ci ale unui comitet de persoane particulare (intelectuali din Sibiu conduși de Partenie Cosma), expoziția s-a desfășurat însă sub patronajul direct al Asociațiunii. Urzitorul intelectual al expoziției a fost și de această dată tot George Barițiu.

Documentarea asupra modalităților de organizare mai judicioasă a expozițiilor a determinat acumularea unui bagaj informațional care s-a reflectat din plin la expoziția din anul 1881 și care s-a detașat calitativ de prima expoziție de la Brașov. De această dată, timpul afectat organizării expoziției a fost mult mai mare, activitatea de colectare și primire a obiectelor expoziționale a fost mai ordonată, iar *Programa* și *Regulamentul* expoziției mult mai bine elaborate. Au fost prezentate peste 10000 de obiecte, expuse sub vreo 6000 de numere, dintre care peste 3000 au aparținut industriei de casă a femeii române.¹⁹ Noutatea acestei expoziții a fost participarea elevilor de la Azilul „Elena Doamna” din București, aceasta fiind „prima manifestare comună sub semnul aceleiași civilizații și culturi de pe cuprinsul patriei”, ceea ce a conferit expoziției un caracter cu totul deosebit, atât sub latura sa artistică, cât mai ales sub cea națională.²⁰

Asemeni primei expoziții, și aceasta a fost o mare reușită, succesul înregistrat fiind relevat și de numărul foarte mare de vizitatori și de încasările obținute.²¹

Prin această expoziție poporul român a demonstrat, încă o dată, puternica sa rezistență morală, precum și dorința lui arzătoare de recunoaștere ca națiune politică într-o perioadă marcată de o agresivă politică de maghiarizare. Expoziția a fost plină de învățăminte de ordin național, influențând pozitiv asupra încrederii poporului în propriile forțe și dând impulsuri puternice acțiunilor sale viitoare.

Dacă expoziția din anul 1862 releva forțele latente ale poporului român, cea din anul 1881 demonstra maturizarea acestora, ambele expoziții fiind o dovadă incontestabilă a unității culturale a tuturor românilor de pe versanții Carpaților.

Lansarea propunerii organizării acestor expoziții, precum și implicarea directă a lui Barițiu în activitatea expozițională ne dă dreptul de a-l considera unul dintre precursorii acestui nou domeniu economic și cultural, cu adânci conotații naționale. Prin intermediul acestor expoziții, Barițiu a pus în valoare patrimoniul nostru cultural, îndeosebi pe cel etnografic, demonstrând astfel calitățile artistice ale poporului român, bogăția, varietatea și originalitatea creației sale culturale, urmărind totodată să-i orienteze pe români spre vechile izvoare populare. Lui Barițiu credem că i se datorează faptul că munca țărănească și îndeosebi industria casnică și portul formează partea cea mai bogată și mai originală, surpriza acestor expoziții. De asemenea, eforturile lui Barițiu pentru studiul și cultivarea portului și a industriei casnice au pregătit terenul pentru întemeierea muzeului etnografic al Asociațiunii inaugurat la Sibiu în anul 1905.

¹⁸ *Transilvania*, 1876, p. 56.

¹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, 1881, nr. 98, p. 1.

²⁰ V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, 1968, p. 119-121.

²¹ *Telegraful Român*, 1881, nr. 97, p. 387; nr. 98, p. 391-392.

Paralel cu activitatea expozițională desfășurată în Transilvania, Barițiu a fost preocupat și de expozițiile organizate în România sau pe plan european. Prin intermediul presei, Barițiu îi informa pe cititorii români despre hotărârea domnitorului Alexandru Ioan Cuza de a organiza o expoziție în București, cu ocazia Târgului Moșilor, în anul 1863. Remarcăm faptul că activitatea expozițională din România era organizată pe o temeinică bază științifică și juridică. Astfel, prin Decretul din 12 iunie 1863 al domnitorului Al. I. Cuza se stabilea modul de funcționare a expozițiilor.²²

Interesul pentru expozițiile organizate de alte state îi menține mereu trează atenția lui Barițiu, motiv pentru care, în paginile revistei „Transilvania”, semnează câteva articole referitoare la Expoziția universală de la Viena din anul 1873, când îi îndeamnă pe români să participe cu obiecte deoarece se pot încadra la aproape toate grupele²³, sau despre Expoziția istorică de la Budapesta din anul 1886²⁴, publică și un extract din Regulamentul general al Expoziției de la Paris din anul 1889²⁵.

O dovadă a preocupărilor muzeografice ale lui Barițiu o constituie și o bună parte a rapoartelor întocmite de acesta către Academia Română, despre participările sale la diferite expoziții și reuniuni științifice de peste hotare, precum și despre călătoriile sale de cercetare arheologică și arhivistică în Transilvania și Banat.²⁶

Preocupările muzeografice ale lui George Barițiu se înscriu pe traiectoria activităților desfășurate în acest domeniu în toată prima jumătate a secolului al XIX-lea și apariția muzeografiei ca nou domeniu cultural. Apariția muzeografiei este strâns legată de apariția ideii de deșteptare națională, alături de alte idei care reflectau transformările suferite de întreaga viață socială. Unul dintre mijloacele cele mai eficiente de servire a idealului deșteptării naționale l-a constituit evocarea trecutului istoric și scoaterea la lumină a numeroaselor dovezi ale acestui trecut. Aceste preocupări de evocare a trecutului și a dovezilor sale au contribuit la apariția și dezvoltarea muzeografiei. Presa considera că muzeografia este un mijloc de cunoaștere a trecutului, conturându-se ca o disciplină culturală cu largi posibilități de afirmare științifică și națională.²⁷ Dacă inițial muzeografia a fost adoptată de către școli, ulterior a devenit o preocupare consecventă și o realizare majoră a Astreii.

Considerat ca precursor al muzeografiei românești, George Barițiu își declară preocupările de acest gen încă din anul 1839, când era preocupat de „vechimile” din Transilvania.²⁸ El observa faptul că o mulțime de monumente „scrise sau zidite din piatră și metal” au fost prefăcute „în nimic” de „grosul vandalism al veacurilor trecute” iar „un număr însemnat de antichități fuseseră în vremile trecute duse din patria noastră și așezate în muzeuri de ale țărilor străine”²⁹. Și cu toate acestea, uneori „tot mai dă patriotul peste obiecturi de acele păstrate din vechime, care deșteaptă într-însul sentimentul acel puternic și dulce de a iubi acel pământ, în a cărui sân se află de atâtea sute de ani îngropate oasele și cenușa străbunilor săi”³⁰. Din punctul de vedere al bogăției monumentelor istorice și arheologice, Barițiu afirma că „cea mai clasică parte” este zona Hațegului, „unghiul acela al Ardealului, pe unde prin pasul Porțile de Fier numit eșim în Banat”, apoi „Colonia Apulum numită în Ținutul unde stă astăzi Bălgradul nostru (Alba Julia sau Alba Carolina) lângă Mureș”. Deoarece până în 1839 nu se făcuse nici o descriere sistematică a monumentelor patriei, Barițiu

²² Bucur Țincu, *Primele expoziții economice organizate în București în anii 1864 și 1865*, în „Materiale de istorie și muzeografie”, București, 1966, vol. IV, p. 273-274.

²³ *Transilvania*, 1872, p. 143.

²⁴ *Ibidem*, 1887, p. 193.

²⁵ *Ibidem*, 1888, p. 184-185.

²⁶ *Analele Societății Academice Române*, tom IX, p. 44-51; tom V, 1882-1883; tom VII, 1884-1885; tom VIII, 1885-1886.

²⁷ Vasile Netea, *Inițiative și realizări muzeografice românești în Transilvania până la 1918*, în „Revista muzeelor”, nr. 1/1965, p. 39.

²⁸ George Bariț, *Vechimi din Transilvania sau Dacia mediteranea*, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 1839, p. 211-215.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

îndeamnă la acest lucru deoarece „*totuși sunt izvoare bunișoare, de unde s-ar putea întocmi una, ce să facă destul iubitorilor de antichități*”.

Barițiu remarca, de asemenea, marea bogăție de inscripții „*păstrate atât în istoriile patriei cât și în natură*”, el îndemnând nu doar la o descriere teoretică a acestora, ci și la contactul direct cu obiectul. În acest sens, Barițiu îndruma spre „*institutul vrednicului de nemurire graf Batanyi la Bălgrad*”, unde se aflau nenumărate obiecte de muzeu (o colecție numismatică interesantă, mai multe statui ale zeilor greci și romani ș.a.), precum și la Grădiște, moșia cancelarului de la Curte, Alecsie de Nopcea, unde se aflau „*în mijlocul unor rămășițe de zidire veche două icoane mari de mozaic*”. Referitor la acestea din urmă, Barițiu afirma că „*s-au aflat în vara anului 1825 și s-au dat o descriere pe larg în Sibiu la anul 1825*”.

Prin îndemnul său, Barițiu a deschis calea colecționării „antichităților” și a obiectelor de artă, precum și începerea lucrării de descriere sistematică a monumentelor Transilvaniei. Acest început de drum s-a finalizat multe decenii mai târziu în fondarea primului muzeu național românesc din Transilvania, în anul 1905 la Sibiu.

Activitatea muzeografică a lui Barițiu s-a desfășurat în mare măsură prin intermediul presei românești din Transilvania. Astfel, în anul 1845, Barițiu făcea un apel către toate ziarele românești din Transilvania de a se ocupa de colecționarea documentelor istorice, folclorice și etnografice.³¹ El însuși era posesor a peste 2000 de documente³² (scrisori, decrete, diplome, rezoluții și instrucții ale împăraților Austriei, tratate, legi, memorii etc.). În acest sens, Barițiu scria în anul 1845: „*Câte documente vechi se află în mâinile patriarhilor proprietari de moșii și a mânăstirilor, câte acturi muzeesc în arhivele Mitropoliei, episcopilor și a statului, câte narații interesante se mai păstrează până astăzi în poporul de jos, care pentru noi sunt numai povești, câte cântece populare pline de trăsături istorice, câte tradiții și proverbe din care s-ar putea completa istoria*”³³. Barițiu remarca cu tristețe că există o mare bogăție de documente a căror importanță și valoare istorică nu este cunoscută de posesorii lor, motiv pentru care acestea nu sunt valorificate de specialiștii care ar putea completa, pe baza acestora, o serie de lacune ale istoriei Transilvaniei.

Organizarea Expoziției de la Brașov din anul 1862 nu a pus capăt preocupărilor muzeografice ale lui Barițiu, ba dimpotrivă, chiar le-a impulsionat. El nu și-a limitat activitatea doar la Transilvania, ci și-a extins-o și în România, o dovadă în acest sens fiind și solicitarea venită din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii din București, în anul 1867, de a colecționa obiecte muzeale din Transilvania pentru muzeele bucureștene. În anul 1873, Barițiu publica un catalog al plantelor „*adunate și uscate*” trimise de românii din Banat pentru Expoziția universală de la Viena.³⁴

În anul 1877³⁵, Barițiu publica un articol despre Muzeul etnografic din Leipzig (Lipsca), despre al cărui scop acesta declara că este „*să adune din toată lumea, după un plan anumit, obiecte necesare la studiul istoriei naturale și al istoriei civilizației omenești, pentru ca după aceea din acea colecțiune să se poată trage și foloase practice – în sfera instrucțiunii publice și al comerțului*”. Dar ceea ce considera mai interesant era faptul că obiectele expuse aparțineau nu numai popoarelor considerate civilizate, ci și celor „barbare sau chiar de la sălbatic”. Poporul român a fost solicitat să prezinte exponate abia în al patrulea an de la începerea colecționării obiectelor de expoziție. Inițial, informații despre poporul român s-au cerut de la sași. Dintre aceștia, predicatorul Enric Neugeboren din Brașov, fiind conștient de faptul că numai un român era cel mai potrivit pentru a furniza informații despre poporul său, l-a recomandat pe George Barițiu pentru îndeplinirea acestei sarcini.

³¹ Ion Drăgoescu, *George Barițiu, pionier al muzeografiei românești*, în „Revista muzeelor”, nr. 6/1966, p. 517.

³² George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani în urmă*, Sibiu, 1891, vol. III, p. 504.

³³ George Barițiu, *Colecție de documente vechi*, în „Foaie pentru minte...”, 15 mai 1845.

³⁴ *Transilvania*, 1867, p. 59-60.

³⁵ *Ibidem*, 1877, p. 273-274.

Românilor li s-au cerut doar costume populare, Barițiu îndemnându-i să le trimită, considerând acest lucru ca o posibilitate de a se face cunoscuți lumii.

În anul 1880 G. Barițiu este implicat într-o altă acțiune expozițională și muzeografică totodată, și anume o expoziție proiectată de Astra la București, cu scopul de a demonstra unitatea culturală a românilor de pe versanții Carpaților. Expoziția preconizată urma să cuprindă opt grupe, și anume: **Grupa I** – *Obiecte de artă*, **Grupa a II-a** – *Material și aplicațiunea artelor liberare*, **Grupa a III-a** – *Mobile și alte obiecte destinate pentru locuință*, **Grupa a IV-a** – *Veșminte (cuprinde și țesăturile) și alte obiecte de îmbrăcăminte*, **Grupa a V-a** – *Produce brute sau lucrute ale industriilor extractive*, **Grupa a VI-a** – *Instrumente și produse ale artelor uzuale*, **Grupa a VII-a** – *Alimente, proaspete sau conservate*, **Grupa a VIII-a** – *Modele de stabilimente pentru școli comunale, rurale și locuințe țărănești*.³⁶

Prin acțiunile și inițiativele sale expoziționale și muzeografice, Barițiu a îndemnat intelectualitatea românească transilvăneană, oamenii de cultură și de artă să colecționeze obiecte de patrimoniu cultural-național, care apoi să fie expuse într-un muzeu al românilor. Acest deziderat a fost îndeplinit în anul 1905, când la Sibiu a fost inaugurat Muzeul Asociațiunii. Ideea muzeului național etnografic aparține Suediei, care la Expoziția de la Paris din anul 1867, pentru prima dată pe plan universal, prezenta la standul suedez o galerie cu nișe inspirate din arhitectura norvegiană medievală, în interior fiind așezate niște manechine îmbrăcate în costume tradiționale suedeze și norvegiene, iar afară, în parcul expoziției, au reconstituit o fermă suedeză și un hambar norvegian, pe care le-au transformat în săli de expoziție.³⁷ Expoziția de la Paris din anul 1878 prezenta de această dată pavilionul suedez ca un adevărat „model etnografic”, care, după această dată, s-a impus pe plan european. După anul 1878, „satele naționale” se numărau printre principalele atracții ale marilor expoziții.

Putem conchide că prin acțiunile sale desfășurate de-a lungul atâtor decenii în domeniul muzeografic, prin inițiative teoretice, dar mai ales practice, George Barițiu s-a înscris cu cinste printre precursorii muzeografiei românești din Transilvania.

George Barițiu – A Pioneer in Museography Abstract

George Barițiu, a complex and prominent personality of the 19th century, made a merit for himself as a media man as well as a man of culture.

As a scholar, he made research into and published papers in several domains: History, Literature, Didactics, and also Cultural Patrimony.

He was a curator, a promoter and organizer of exhibitions in the Association for Romanian People's Culture & Literature (ASTRA), initiating and organizing, in 1862, the National Exhibition from Brașov, as well as that from Sibiu, in 1881.

Those exhibitions were two bricks in the foundation of the future National Museum of the Romanians (officially opened in Sibiu, in 1905).

George Barițiu, as a curator, wrote many articles upon the matter. One of those essays, published in 1839, in his paper in Brașov, pleaded for the collection of antiquities and a systematic description of the historical monuments from Transylvania.

Through all his activity, he can be regarded as a pioneer in the museography in Transylvania.

³⁶ *Observatorul*, 1880, nr. 63, p. 251-252, 255.

³⁷ *Ibidem*, p. 144.